

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i'r:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	29 Mehefin 2023
Pwnc:	Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol 2022-23
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 MarcJones@ynysmon.llyw.cymru
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor, Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru
Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus angen i'r prif swyddog gweithredol archwilio gynhyrchu Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol (Safon 2450).	

1. Cyflwyniad

- 1.1. O dan Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) mae'n ofynnol i'r 'prif swyddog archwilio' gyflwyno barn archwilio mewnol blynyddol ac adroddiad y gall y sefydliad ei ddefnyddio fel sail i'w ddatganiad llywodraethu blynyddol. Yn ogystal, mae cylch gorchwyl y Pwyllgor hwn yn nodi fod rhaid iddo ystyried adroddiad blynyddol yr archwilwyr mewnol.
- 1.2. Mae'r adroddiad hwn yn darparu Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol ar gyfer 2022-23 i'r Pwyllgor, sy'n rhoi barn gyffredinol y Pennaeth Archwilio a Risg ynglŷn â digonolrwydd ac effeithiolrwydd fframwaith llywodraethu, trefniadau rheoli risg a rheoli'r Cyngor yn ystod y flwyddyn.

2. Argymhelliad

- 2.1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a yn ystyried ac yn cynnig sylwadau ar adroddiad blynyddol y Pennaeth Archwilio a Risg a'r 'farn' gyffredinol.



ADRODDIAD BLYNYDDOL ARCHWILIO MEWNOL 2022-23

Marion Pryor BA MA CMIA CPFA ACFS

Mehefin 2023

Pennaeth Archwilio a Risg

MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru



CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

CYNNWYS

CYFLWYNIAD	3
BARN ARCHWILIO MEWNOL	4
Barn y Pennaeth Archwilio a Risg 2022-23	4
SAIL FY MARN	5
Sgôp	5
Cyfyngiadau	5
Sicrwydd Trydedd Linell	5
Archwilio Risgiau Strategol	5
Gwaith Archwilio Arall	6
Graddfeydd Sicrwydd Archwilio Mewnol a roddwyd yn ystod 2022-23	7
MATERION / RISGIAU A GODWYD	8
Gweithredoedd sydd angen sylw a Gweithredoedd Hwyr	9
Materion / Risgiau fesul Blwyddyn	10
Materion / Risgiau a Godwyd ac y mae angen gweithredu arnynt yn 2022-23	11
MATERION SY'N BERTHNASOL I BARATOI'R DATGANIAD LLYWODRAETHU	
BLYNYDDOL	12
EIN PERFFORMIAD	13
Ychwanegu Gwerth	13
Mesurau Perfformiad	13
Meincnodi	14
HYFFORDDI A DATBLYGIAD	15
CYDYMFFURFIO Â SAFONAU ARCHWILIO MEWNOLY SECTOR CYHOEDDUS	16
Asesiad Allanol (Safon 1312)	16
Datganiad o Annibyniaeth (Safon 1110)	16
HERIAU A CHYFLEOEDD I'R DYFODOL	17
ATODIAD A: DIFFINIAD O RADDFEYDD SICRWYDD 2022-23	18
ATODIAD B: SICRWYDD TRYDEDD LINELL - RISGIAU GWEDDILLIOL COCH AC AMBR YN Y GOFRESTR RISG STRATEGOL 2022-23	19
ATODIAD C: SICRWYDD TRYDEDD LINELL - GWAITH ARCHWILIO MEWNOL ARALL YN 2022-23	22

CYFLWYNIAD

Yn unol â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) mae'n rhaid i'r 'prif swyddog archwilio', sef y Pennaeth Archwilio a Risg yn achos y Cyngor, gyflwyno barn archwilio mewnol y gall y sefydliad ei defnyddio i lywio ei Ddatganiad Llywodraethu Blynyddol¹.

Mae'r farn flynyddol yn cynnwys:

- [Barn](#) ar ddigonolrwydd ac effeithiolrwydd cyffredinol prosesau rheoli risg, rheoli a llywodraethu'r sefydliad.
- Datgelu unrhyw [amodau](#) ar y farn honno, ynghyd â'r rheswm am yr amod.
- [Crynodeb](#) o'r gwaith archwilio y mae'r farn yn seiliedig arno, yn cynnwys dibyniaeth a roddwyd ar gyrff sicrwydd eraill.
- Unrhyw [faterion](#) sydd, ym marn y prif swyddog archwilio, yn arbennig o berthnasol wrth baratoi'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol.
- Crynodeb o [berfformiad](#) y swyddogaeth archwilio mewnol yn erbyn ei fesurau perfformiad.
- Sylwadau ar [gydymffurfio](#) â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) a rhannu canlyniadau'r rhaglen sicrhau ansawdd Archwilio Mewnol.
- [Datganiad o Annibyniaeth](#)

¹ O dan Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 mae'n rhaid adrodd ar adolygiad o drefniadau llywodraethu yn fewnol, i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn achos y Cyngor, ac yn allanol yn y cyfrifon a gyhoeddir. Adolygiad blynyddol o systemau rheoli mewnol yw'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol (DLIB) ac mae'n casglu sicrwydd o wahanol ffynonellau i'w ategu. Mae Archwilio Mewnol yn gyfrannwr allweddol ac mae'r Pennaeth Archwilio a Risg yn darparu adroddiad blynyddol ysgrifenedig ar gyfer y sawl sy'n gyfrifol am lywodraethu i ategu'r DLIB.

BARN ARCHWILIO MEWNOL

Barn y Pennaeth Archwilio a Risg 2022-23

Ar gyfer y 12 mis a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2023, barn Pennaeth Archwilio a Risg Cyngor Sir Ynys Môn yw bod gan y sefydliad fframwaith ddigonol ac effeithiol ar gyfer rheoli risg, llywodraethu a rheolaeth fewnol.

Er nad wyf yn ystyried bod unrhyw feysydd o bryder corfforaethol sylweddol, mae angen cyflwyno neu wella rheolaethau mewnol mewn rhai meysydd i sicrhau fod amcanion yn cael eu cyflawni, a'u bod yn cael eu monitro.

Nid oes unrhyw amodau ar y fam hon.

SAIL FY MARN

Sgôp

Rydw i wedi cyrraedd fy marn trwy ystyried y gwaith a'r gweithgareddau a gyflawnwyd gennym yn ystod y flwyddyn, sy'n cael ei drafod ymhellach isod. Nid yw'r farn yn awgrymu ein bod wedi adolygu'r holl risgiau a sicrwydd yn ymwneud â'r Cyngor. Mae'n deillio'n sylweddol o bennu strategaeth seiliedig ar risg, y mae rheolwyr wedi cyfrannu ati ac a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Mehefin 2022. Dylai ddarparu sicrwydd rhesymol, yn amodol ar y cyfyngiadau cynhenid [isod](#).

Cyfyngiadau

Dim ond y materion a ddaeth i'n sylw wrth i ni gyflawni ein gwaith a'n gweithgareddau o fewn y Cyngor a godir yn yr adroddiad hwn. Nid ydynt o reidrwydd yn ddatganiad cynhwysfawr o'r holl wendidau sy'n bodoli neu'r holl welliannau y gellir eu gwneud. Ni ddylid ystyried chwaith bod yr adroddiad hwn, nac ein gwaith, yn disodli cyfrifoldeb rheolwyr i roi arferion rheoli mewnol cadarn ar waith. Pwysleisiwn mai cyfrifoldeb rheolwyr yw sicrhau system gadarn o reolaethau mewnol ac ni ddylid dibynnu ar ein gwaith i nodi'r holl gryfderau a gwendidau a all fodoli.

Sicrwydd Trydedd Linell²

Yr allwedd i fedru cael sicrwydd digonol fel sail i'r farn oedd rhoi ystyriaeth i adolygiadau archwilio mewnol o'r risgiau strategol a gwaith archwilio arall, a'r graddfeydd sicrwydd a ddarparwyd:

Archwilio Risgiau Strategol

Yn ystod 2022-23, yn dilyn cynnal adolygiad cynhwysfawr o risgiau'r Cyngor wrth gyflawni ei flaenoriaethau corfforaethol, barnwyd bod 11 ohonynt (13 yn 2021-22) â gradd risg weddilliol coch neu ambr a chawsant eu cofnodi yn y gofrestr risg strategol.

² Mae diffiniadau o raddfeydd sicrwydd oedd ar waith yn 2022-23 i'w gweld yn [Atodiad A](#)

Rydym yn anelu i archwilio 80% o risgiau gweddilliol coch ac ambr yn ystod cylch dwy flynedd. Adolygom 9 (82%) (10 / 83% yn 2021-22) o'r risgiau hyn yn ystod cyfnod o 24 mis (Manylion yn [Atodiad B](#)).

Roeddem yn gallu darparu sicrwydd **Rhesymol** bod y Cyngor yn rheoli pob risg strategol a adolygwyd gennym yn effeithiol, heblaw am un.

Dim ond sicrwydd **Cyfyngedig** yr oeddem yn gallu ei roi ar gyfer un archwiliad (Rheoli Gwendidau TG) ym mis Medi 2022 ac fe wnaethom ailymweld â'r maes ym mis Ionawr 2023.

Roedd canlyniadau'r ail ymweliad yn gadarnhaol. Roedd y Tîm TG wedi mynd i'r afael yn llwyddiannus â'r materion/risgiau a nodwyd yn ystod ein hadolygiad gwreiddiol ac roedd gwaith ar y ddau arall wedi hen ddechrau. Dim ond un targed amser oedd yn llithro, a hynny o fis yn unig. Roeddem yn fodlon fod y trefniadau i reoli'r risgiau'n gysylltiedig â gwendidau TG a phatsys wedi gwella ers ein hadolygiad gwreiddiol, ac felly roeddem yn gallu cynyddu'r lefel sicrwydd i **Rhesymol**. Rydym yn awr yn parhau i fonitro'r ddwy weithred sy'n weddill fel rhan o'n system fonitro fewnol i sicrhau eu bod yn cael eu rhoi ar waith yn llwyddiannus a bod y materion/risgiau cysylltiedig yn derbyn sylw.

Gwaith Archwilio Arall

Adolygom feysydd allweddol eraill o weithgareddau'r Cyngor hefyd, yn cynnwys meysydd yr oedd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 a'r Tîm Arweinyddiaeth wedi codi pryderon yn eu cylch (Manylion yn [Atodiad C](#)).

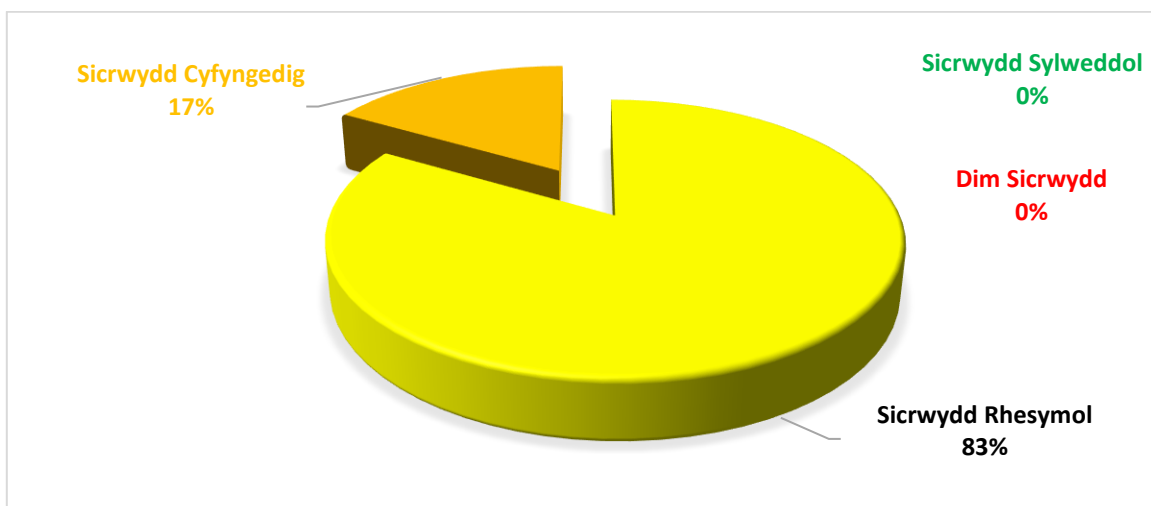
O'r 11 archwiliad (17 yn 2021-22) o'r math hwn a gynhaliwyd yn 2022-23, er nad oeddem yn gallu darparu unrhyw sicrwydd **Sylweddol** (un yn 2021-22), roeddem yn gallu darparu sicrwydd **Rhesymol** i saith (wyth yn 2021-22) a sicrwydd **Cyfyngedig** i ddau (chwech yn 2021-22).

Cynhaliwyd dau adroddiad sicrwydd cyfyngedig yn hwyr yn y flwyddyn; Galw Gofal (Trefniadau Llywodraethu Partneriaeth) ym mis Ionawr 2023 ac Adennill Mân Ddyledion y Cyngor ac effaith Covid-19 ym mis Chwefror 2023, a byddwn yn eu dilyn i fyny yn ystod 2023-24.

Ni roddwyd graddfeydd sicrwydd i ddau ymchwiliad.

Graddfeydd Sicrwydd Archwilio Mewnol a roddwyd yn ystod 2022-23

Yn gyffredinol, roeddem yn medru darparu sicrwydd **Rhesymol** neu well ar gyfer 83% (67% yn 2021-22) o'r archwiliadau sicrwydd a gynhaliwyd gennym yn 2022-23.



Derbyniodd tri archwiliad (17%) sicrwydd **Cyfyngedig** yn ystod y flwyddyn, o gymharu â chwech (25%) yn 2021-22. Yn unol â'n protocol, rydym yn ailymweld yn ffurfiol â'r holl 'Faterion/Risgiau' a godwyd mewn adroddiadau sicrwydd **Cyfyngedig** ar derfyn y cyfnod gweithredu, er mwyn sicrhau eu bod yn cael sylw effeithiol.

Ni roddwyd **Dim** sicrwydd i unrhyw archwiliad ac ni chodwyd unrhyw 'faterion/risgiau' 'Critigol' (coch) yn ystod y flwyddyn.

Ble nodwyd 'Materion/Risgiau' gennym, derbyniodd rheolwyr pob un ohonynt. Cafodd y 'Materion/Risgiau' oedd yn weddill eu monitro trwy eu cofnodi yn ein system dracio gweithredoedd a drafodir ymhellach yn yr [adran](#) a ganlyn.

MATERION / RISGIAU A GODWYD

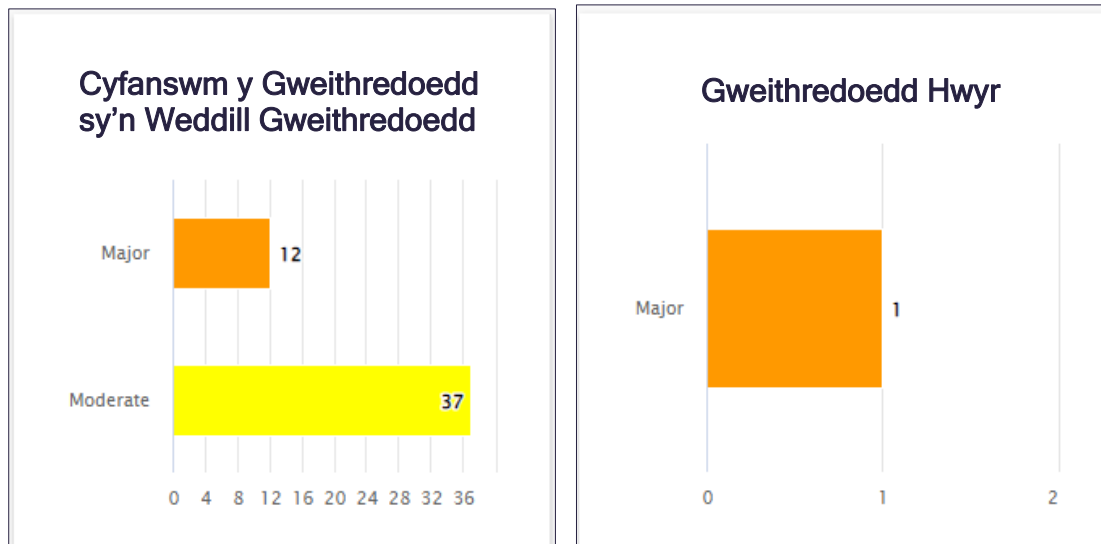
Rydym yn defnyddio system dracio gweithredoedd y Cyngor, 4action, i fonitro'r 'Materion' a 'Risgiau' a godir gennym yn ystod ein gwaith. Rydym yn parhau i ddatblygu a mireinio ein dangosfwrdd, sy'n rhoi darlun amser real o berfformiad cyfredol wrth fynd i'r afael â gweithredoedd sydd angen sylw ac mae'n caniatáu i ni dracio ac adrodd ar y wybodaeth hon yn effeithiol. Rydym yn monitro gweithredoedd 'hwyr' yn barhaus ac felly rydym yn gallu cael diweddariadau gan reolwyr ynglŷn â chynnydd wrth fynd i'r afael â nhw.

Rydym hefyd wedi datblygu dangosfwrdd pwrpasol ar gyfer gwasanaethau i gynorthwyo Penaethiaid Gwasanaeth a'u timau rheoli i fonitro a darparu diweddariadau ar eu gweithredoedd.

Dengys y graffiau a ganlyn y gweithredoedd sydd angen sylw ar 31 Mawrth 2023. Yn anorfod, mae effaith yr argyfwng Covid-19 a'r cyfnod adfer sy'n parhau ar rai gwasanaethau wedi effeithio ar eu gallu i fynd i'r afael â gweithredoedd sydd angen sylw yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf.

Fodd bynnag, dylid nodi na chodwyd unrhyw faterion/risgiau 'Critigol' (coch) yn ystod y flwyddyn ac nid oes unrhyw 'faterion/risgiau' 'Critigol' (coch) angen sylw ar hyn o bryd.

Gweithredoedd sydd angen sylw a Gweithredoedd Hwyr

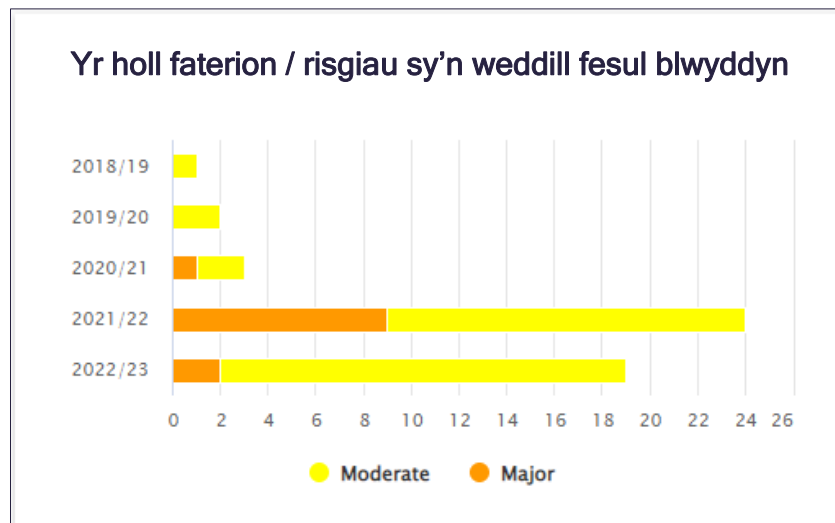


Ar 31 Mawrth 2023, roeddem yn monitro 49 gweithred trwy ein system dracio (62 ar 31 Mawrth 2022). O'r rhain, roedd 12 (17 yn 2021-22) yn 'sylweddol' (ambr) a 37 (45 yn 2021-22) yn 'gymedrol' (melyn) o ran blaenoriaeth risg, fel y dangosir ar y chwith uchod.

Rydym yn monitro pob gweithred ac yn cysylltu â rheolwyr yn eu cylch ar derfyn y cyfnod gweithredu i sicrhau bod rheolwyr wedi rhoi sylw effeithiol iddynt. Ar hyn o bryd mae un weithred (dwy yn 2021-22) wedi cyrraedd diwedd y cyfnod gweithredu a osodwyd i reolwyr ac yn 'hwyr' erbyn hyn, fel y dangosir ar y dde uchod.

Mae'n fater/risg 'sylweddol' ac mae'n gysylltiedig ag archwiliad o Ddyrannu Tai, ac, yn fwy penodol, datblygu a gwella'r broses o ymgeisio am Dai, ac mae'n cael ei drafod mewn mwy o fanylder isod.

Materion / Risgiau fesul Blwyddyn



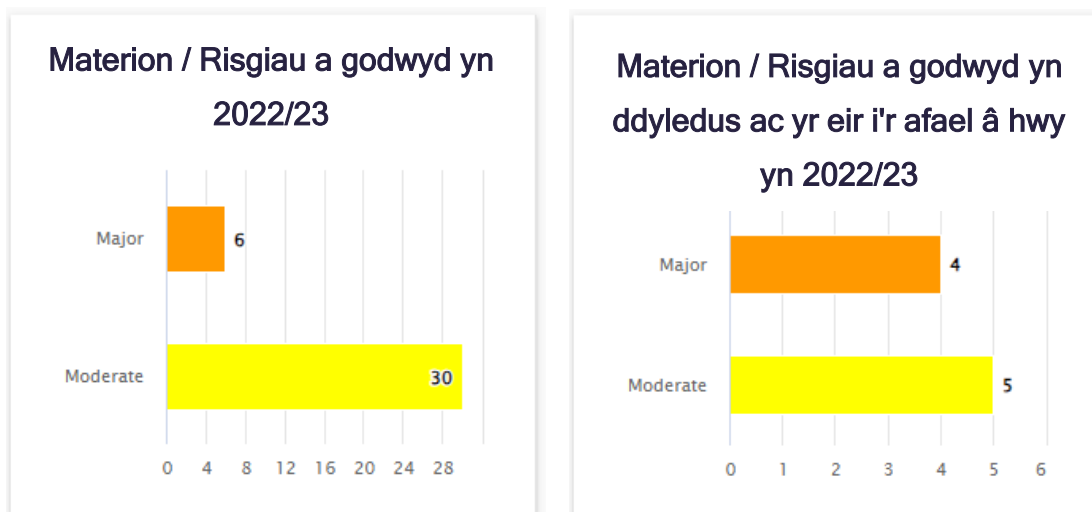
Roedd y 49 (62 yn 2021-22) weithred yr ydym yn eu monitro wedi eu codi rhwng 2018-19 a 2022-23.

Er bod y graff uchod yn dangos fod y mwyafrif yn ymwneud â'r ddwy flynedd ariannol ddiwethaf, mae un mater/risg o 2018-19 nad yw rheolwyr wedi mynd i'r afael ag o'n llawn eto. Mae'r mater/risg hwn yn ymwneud â gwella gosodiadau cymhlethdod cyfrineiriau ar gyfer system archebu allanol gwasanaeth Hamdden y Cyngor ac mae'n ymwneud â blaenoriaeth risg 'cymedrol'. Mae'n cael sylw fel rhan o'r broses o roi system Hwb Hamdden newydd ar waith. Mae oedi o ran cytuno ar ddyddiad lansio'r system gyda'r cyflenwr meddalwedd oherwydd problemau technegol. Ar hyn o bryd mae'r tîm TG yn gweithio gyda'r darparwr meddalwedd i ddatrys y broblem hon.

Nid oes unrhyw faterion/risgiau 'sylweddol' cyn 2020-21 yn parhau i fod angen sylw. Dengys hyn fod rheolwyr yn blaenoriaethu mynd i'r afael â risgiau sydd â blaenoriaeth uwch. Yn ogystal, i sicrhau fod gwasanaethau'r mynd i'r afael yn llwyddiannus â'u materion/risgiau'n brydlon, os nad yw mater/risg 'sylweddol' wedi'i ddatrys 12 mis ar ôl y dyddiad cwblhau gwreiddiol, gofynnir i berchnogion y weithred fynychu cyfarfod o'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio i esbonio'r rhesymau am yr oedi wrth fynd i'r afael â'r mater/risg.

Ar hyn o bryd mae un mater/risg 'sylweddol' yn ymwneud ag archwiliad o Ddyrannu Tai a gwella'r broses ymgeisio am Dai. Mynychodd y Rheolwr Gwasanaeth - Tai Cymunedol gyfarfod y Pwyllgor ar 18 Ebrill 2023 i roi diweddariad pellach.

Materion / Risgiau a Godwyd ac y mae angen gweithredu arnynt yn 2022-23



Yn ystod 2022-23, codwyd 36 (31 yn 2021-22) o 'faterion/risgiau' yr oedd angen i reolwyr roi sylw iddynt. O'r rhain, roedd chwech (naw yn 2021-22) yn 'sylweddol' (ambr) a 30 (22 yn 2021-22) yn 'gymedrol' (melyn).

Roedd naw o'r gweithredoedd a godwyd angen eu cwblhau yn 2021-22 (pump yn 2021-22), ac roedd rheolwyr wedi mynd i'r afael â bob un o'r naw (pump yn 2021-22) cyn 31 Mawrth 2023. Mae hyn yn berfformiad o 100% yn y maes hwn (100% yn 2021-22).

MATERION SY’N BERTHNASOL I BARATOI’R DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL

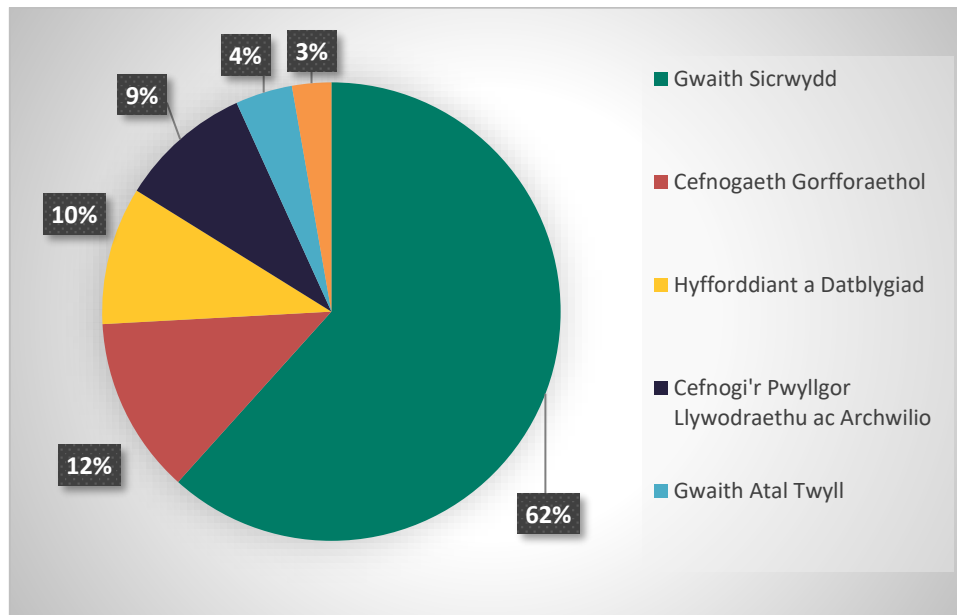
Nid oes unrhyw faterion sydd â risg neu effaith sylweddol uchel sy’n cyfiawnhau eu cynnwys yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol.

Yn ystod 2022-23, rydym wedi gweld bod uwch reolwyr yn y Cyngor yn gefnogol ac yn ymateb i’r materion a godwyd gennym. Mae gennym berthynas dda â rheolwyr; maent yn agored am y rhesymau y maent yn eu hystyried fel rhai lle gallai problemau godi ac maent yn derbyn canlyniadau ein gwaith fel cyfle i wneud gwelliannau.

Cawson ein comisiynu hefyd i wneud gwaith ymgynghorol yn ystod y flwyddyn ar gais rheolwyr, sy’n arwydd cryf bod rheolwyr yn fodlon ymgysylltu â’r Gwasanaeth Archwilio Mewnol i sefydlu amgylchedd da ar gyfer rheoli risg.

EIN PERFFORMIAD

Wrth gyflawni'r strategaeth archwilio seiliedig ar risg, mae'r Pennaeth Archwilio a Risg, gyda chymorth y Tîm Arweinyddiaeth, wedi gwneud pob ymdrech i wneud y defnydd gorau o'r adnoddau archwilio mewnol oedd ar gael yn ystod y flwyddyn, fel a ganlyn:



Ychwanegu Gwerth

Drwy gydol y flwyddyn, rydym wedi ceisio ychwanegu gwerth lle bynnag y bo'n bosib. Rydym wedi parhau i gefnogi rheolwyr ar draws y Cyngor trwy ddarparu hyfforddiant a chynghor a chaffael adnoddau allanol i ddarparu sicrwydd, megis hyfforddiant ac archwiliadau yn ymwneud â Chronfeydd Answyddogol Ysgolion ac Archwiliad TG.

Yn ogystal, rydym wedi parhau i gefnogi cyfoedion yn y rhanbarth, yn genedlaethol ar draws Cymru a Gogledd Orllewin Lloegr, trwy rannu arfer dda a rhaglenni gwaith, ynghyd â meysydd lle mae risgiau'n dod i'r amlwg.

Mesurau Perfformiad

Mae gennym raglen sicrhau ansawdd a gwella ar waith i sicrhau gwelliant parhaus ein gwasanaeth archwilio mewnol. Ym mis Mehefin 2022 cytunodd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar nifer o dargedau perfformiad yn y Strategaeth ar gyfer 2022-23, a gellir eu gweld isod.

Dangosydd Perfformiad	Perfformiad 2020-21	Perfformiad 2021-22	Targed 2022-23	Perfformiad 2022-23
Risgiau Gweddilliol Coch ac Ambr yn y Gofrestr Risg Strategol a archwiliwyd (dros gyfnod treigl o 24 mis) Atodiad B	28%	83%	80%	82%
Archwiliadau a gwblhawyd mewn chwe mis	85%	76%	85%	89%
Ymateb cleientiaid yn 'foddhaol' neu well	100%	100%	100%	100%
Nifer staff	2.6 CALI	3.1 CALI	5.0 CALI	3.0 CALI

CALI - Cyfystyr ag amser llawn

Rydym wedi perfformio'n dda yn erbyn y rhan fwyaf o'n targedau, gyda thri o'r pedwar dangosydd yn cyrraedd eu targed. Yn holl bwysig, rydym wedi cyflawni ein targed o adolygu 80% o'r risgiau gweddilliol coch ac ambr yn y Gofrestr Risg Strategol yn rhwydd, a rhydd hynny sicrwydd digonol i ganiatáu'r Pennaeth Archwilio a Risg ddarparu Barn Archwilio Flynyddol.

Er gwaethaf llwyddiant ymarfer recriwtio ddiwedd 2021, unwaith eto rydym wedi methu â chyrraedd ein targed o gadw pum aelod o staff cyfystyr ag amser llawn (CALI) yn ystod y flwyddyn, oherwydd secondiad, gweithio rhan-amser a dyrchafiad mewnol.

Tra bod y secondiad yn parhau, defnyddiom arbenigedd allanol i gynnal archwiliadau TG ac archwiliadau o risgiau'r gofrestr risg strategol. Mae hyn wedi bod mor llwyddiannus, rydym wedi penderfynu parhau â'r dull hwn a pheidio â llenwi'r swydd sy'n wag oherwydd secondiad, er mwyn darparu cyllid ar gyfer yr arbenigedd allanol.

Yn dilyn dyrchafiad mewnol ym mis Awst 2022, a dau ymgais i recriwtio, llwyddwyd i recriwtio Uwch Archwilydd i ymuno â'r tîm o 1 Ebrill 2023.

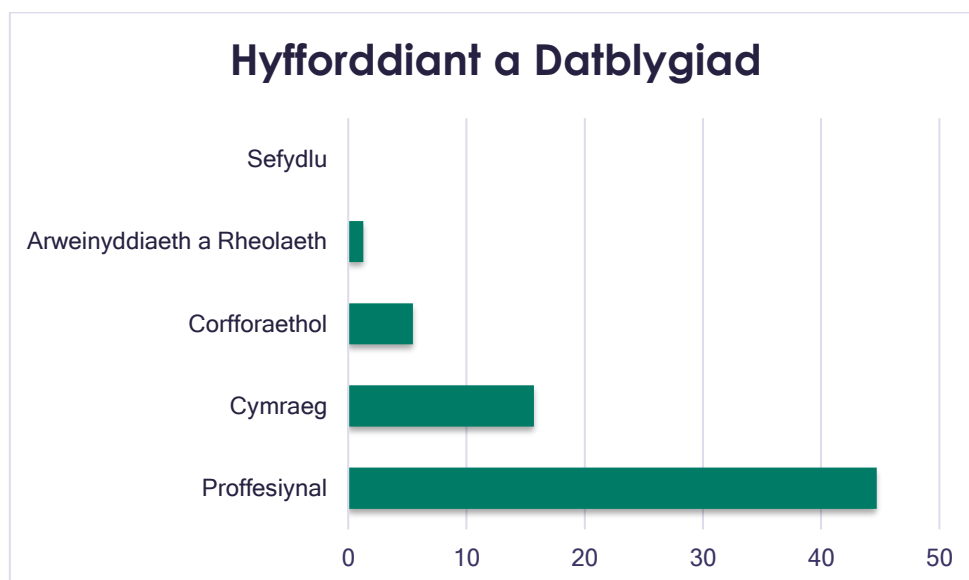
Meincnodi

Fel arfer rydym yn meincnodi ein perfformiad yn erbyn 22 aelod Grŵp Prif Archwilwyr Cymru. Fodd bynnag, oherwydd y pandemig, mae gwaith meincnodi wedi cael ei ganslo am y drydedd flwyddyn. Cyn Covid, roedd tua 19 cyngor yn cymryd rhan yn rheolaidd yn yr ymarfer meincnodi. Fodd bynnag, oherwydd pryderon am y gallu i gymharu'r data a'i natur weithredol, mae Grŵp Prif Archwilwyr Cymru wedi sefydlu gweithgor i adolygu'r mesurau ac mae set newydd o fesurau'n cael eu treialu ar hyn o bryd, a chafwyd ymrwymiad i ailgychwyn yr ymarfer meincnodi o 2023-24.

HYFFORDDI A DATBLYGIAD

Mae pob aelod presennol o'r tîm wedi cymhwysu'n broffesiynol ac mae ganddynt gymysgedd dda o gymwysterau proffesiynol, yn cynnwys CIPFA³, CIIA⁴, IRRV⁵, ACFS⁶, ACFTech⁷ a AAT⁸. Mae'r gwasanaeth wedi buddsoddi'n sylweddol i sicrhau eu bod yn parhau i ddatblygu'n broffesiynol a'u bod yn ymwybodol o'r risgiau a'r datblygiadau sy'n dod i'r amlwg yn y sector. Yn ogystal, rydym wedi cymryd rhan ym mhob hyfforddiant corfforaethol gorfodol, lle'r oedd hynny'n ofynnol.

Yn ystod 2022-23, mae gwasanaeth wedi buddsoddi cyfanswm o 67⁹ (10%) diwrnod hyfforddi a datblygu, yn cynnwys y canlynol:



³ CIPFA (Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth) yw'r corff proffesiynol ar gyfer pobl sy'n gweithio mewn gwasanaethau cyhoeddus.

⁴ Mae CIIA (Sefydliad Siartredig Archwilwyr Mewnol) yn gymdeithas broffesiynol ar gyfer archwilwyr mewnol.

⁵ Yr IRRV (Sefydliad Ardrethu a Phrisio Refeniw) yw'r corff proffesiynol ar gyfer trethi lleol, budd-daliadau a phrisio.

⁶ Yr ACFS (Arbenigwr Atal Twyll Achrededig) yw'r cymhwyster proffesiynol atal twyll sy'n cael ei achredu gan y Bwrdd Achredu Proffesiynol Atal Twyll.

⁷ Mae ACFTech yn gymhwyster atal twyll sy'n cael ei ddarparu gan CIPFA a'i achredu gan y Bwrdd Achredu Proffesiynol Atal Twyll.

⁸ Cymdeithas Technegwyr Cyfrifyddu

⁹ Cyfanswm o 88 diwrnod (9%) yn 2021-22.

CYDYMFFURFIO Â SAFONAU ARCHWILIO MEWNOLY SECTOR CYHOEDDUS

Aseiad Allanol (Safon 1312)

Yn unol â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, mae'n rhaid i wasanaethau archwilio mewnol dderbyn aseiad allanol unwaith bob pum mlynedd, ac mae'n rhaid iddo gael ei gynnal gan asesydd neu dîm asesu cymwys ac annibynnol o du allan i'r sefydliad.

Roedd aseiad allanol o Wasanaeth Archwilio Mewnol Cyngor Sir Ynys Môn i fod i gael ei gynnal ym mis Mehefin, ond, cafodd ei ohirio ar gais yr arolygydd cymheiriaid, Cyngor Sir y Fflint, tan fis Medi 2022.

Cadarnhaodd yr aseiad, a gwblhawyd ym mis Mai 2023:

'Wedi i Gyngor Sir y Fflint ddilysu'r hunanasesiad, mae Gwasanaeth Archwilio Mewnol Cyngor Sir Ynys Môn yn 'Cydymffurfio'n Gyffredinol' â'r gofynion. 'Cydymffurfio'n Gyffredinol'¹⁰ yw'r lefel uchaf o gydymffurfiaeth yn dilyn aseiad allanol - Yn gyffredinol, mae Gwasanaeth Archwilio Mewnol Cyngor Sir Ynys Môn yn cydymffurfio â'r safonau ym mhob maes arwyddocaol ac mae'n gweithredu'n annibynnol ac yn wrthrychol.'

Datganiad o Annibyniaeth (Safon 1110)

Yn unol â Safon 1110, mae'n rhaid i'r prif swyddog archwilio gadarnhau, o leiaf unwaith y flwyddyn, annibyniaeth y gweithgarwch archwilio mewnol. Mae'r Siarter Archwilio Mewnol yn diffinio sut y caiff annibyniaeth archwilio mewnol ei sefydlu a'i gynnal. Mae'n cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio bob blwyddyn ac fe'i cyflwynwyd i'r Pwyllgor ei ystyried yn fwyaf diweddar ar 8 Rhagfyr 2022.

Yn unol â hynny, nid yw'r Pennaeth Archwilio a Risg wedi cymryd unrhyw ran yn y gwaith o gynnal ac adrodd ar archwiliadau mewn meysydd lle mae gwrthdaro'n bodoli, yn unol â'r Siarter Archwilio Mewnol.

¹⁰Mae 'Cydymffurfio'n Gyffredinol' yn golygu bod y gwerthuswr wedi dod i'r casgliad bod strwythurau, polisiau a gweithdrefnau perthnasol y gwasanaeth archwilio mewnol, yn ogystal â'r prosesau i'w gweithredu, yn cydymffurfio â gofynion y Safon neu'r elfen unigol o'r Côt Moeseg ym mhob ffordd berthnasol. Ar gyfer yr adrannau a'r prif gategoriâu, mae hyn yn golygu bod cydymffurfiaeth gyffredinol â mwyafrif o Safonau neu elfennau unigol y Côt Moeseg, ac o leiaf gydymffurfiaeth rannol â'r lleill, yn yr adran / categori. Efallai bod cyfleoedd sylweddol i wella, ond ni chaiff y rhain fod yn sefyllfaoedd lle nad yw'r gwasanaeth wedi gweithredu'r Safonau neu'r Côt Moeseg, neu heb eu gweithredu'n effeithiol, neu heb gyflawni'r amcanion a fwiadwyd ar eu cyfer.

HERIAU A CHYFLEOEDD I'R DYFODOL

Ynghyd â gweddill y Cyngor, mae'r tîm Archwilio Mewnol wedi ymateb ac addasu i ffyrdd newydd o weithio yn sgil y pandemig Covid-19. Ailgyfeiriwyd adnoddau gennym er mwyn cwrdd â'r heriau newydd ac mae'r tîm yn parhau i fanteisio ar y dull ystwyth hwn.

Mae gan archwilio mewnol rôl hanfodol i'w chwarae wrth gefnogi sefydliadau gwasanaeth cyhoeddus i gyflawni eu nodau. Mae arddangos stiwardiaeth dros arian cyhoeddus, adeiladu a chynnal ymddiriedaeth a hyder y cyhoedd yn y penderfyniadau a wneir, a chyflawni dyfodol cynaliadwy i drethdalwyr a defnyddwyr gwasanaeth yn ddisgwyliadau sylfaenol i bawb sy'n gweithio yn y gwasanaethau cyhoeddus. Gan weithio ar y cyd â fframweithiau llywodraethu, risg, rheolaeth a sicrwydd y Cyngor, gall Archwilio Mewnol gyfrannu at y we gymhleth hon o ddisgwyliadau, rhwymedigaethau, uchelgeisiau a heriau trwy ddarparu cymorth mewn ffordd unigryw ac annibynnol.

Mae gofynion sicrwydd yn hylifol ac yn datblygu'n gyson, sy'n golygu bod yn rhaid i archwilio mewnol gadw i fyny â chyflymder y newid er mwyn aros yn berthnasol.

Mae datblygiadau mewn technoleg yn cyflwyno cyfleoedd newydd a dulliau arloesol o gyflawni archwiliadau mewnol. Rydym yn defnyddio dadansoddeg data i brofi setiau data llawn, i ganfod risgiau cudd, ac i dargedu ein profion; mae'n ein galluogi i ddadansoddi nifer fawr o ddata er mwyn adnabod tueddiadau, patrymau, ac anomaleddau a allai ddangos risgiau posibl neu gyfleoedd i wella, sy'n ychwanegu gwerth a mewnwelediad i'r gwaith a gynhrychwn.

Er mwyn cyflawni hyn mae angen archwilwyr mewnol hyfforddedig¹¹ a gefnogir gan ddulliau modern a safonau proffesiynol. Mae'n gofyn am gapasati a gallu. Mae trosiant staff wedi creu her i sicrhau bod archwilwyr digon profiadol i gwblhau gwaith mwy cymhleth, yn ogystal â darparu hyfforddiant a chymorth i aelodau newydd o staff. Fodd bynnag, mae tîm brwdfrydig ac ymroddedig yn gosod archwilio mewnol mewn sefyllfa gadarn i sicrhau bod ei strategaeth yn cael ei chyflawni ac eu bod yn parhau i gefnogi'r Cyngor fel elfen allweddol o'i strwythur llywodraethu.

¹¹ Cymhwysodd ein Uwch Archwilydd yn ddiweddar ar Dystysgrif CIPFA mewn Gwyddor Data, a gyflwynwyd mewn partneriaeth ag Academi Gwyddor Data Southampton.

ATODIAD A: DIFFINIAD O RADDFEYDD SICRWYDD 2022-23

Lefel Sicrwydd	Diffiniad
Sicrwydd Sylweddol	Mae'r trefniadau ar gyfer llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth fewnol yn dda . Dim Risgiau/Materion sylweddol nac o bwys wedi eu canfod.
Sicrwydd Rhesymol	Mae trefniadau ar gyfer llywodraethu, rheoli risg a / neu reolaeth fewnol yn rhesymol . Mae mân wendidau o ran rheoli risgiau a / neu fesurau rheoli ond nid oes unrhyw risgiau o ran cyflawni amcanion. Gall Rheolwyr a Phenathiaid Gwasanaeth roi sylw i'r rhain.
Sicrwydd Cyfyngedig	Mae'r trefniadau ar gyfer llywodraethu, rheoli risg a / neu reolaeth fewnol yn gyfyngedig . Mae gwendidau sylweddol wrth reoli risgiau a / neu reolaethau sy'n peryglu cyflawni amcanion. Mae angen i Benaethiaid Gwasanaeth eu datrys ac efallai y bydd angen hysbysu'r UDA.
Dim Sicrwydd	Mae'r trefniadau ar gyfer llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth fewnol yn sylweddol ddiffygiol . Mae gwendidau sylfaenol wrth reoli risgiau / a neu reolaethau a fydd yn arwain at fethu â chyflawni amcanion. Mae angen i'r UDA roi sylw iddynt ar unwaith ac efallai y bydd angen ymyrraeth y Pwyllgor Gwaith.

Yn ôl i'r [Adran](#)

ATODIAD B: SICRWYDD TRYDEDD LINELL – RISGIAU GWEDDILLIOL COCH AC AMBR YN Y GOFRESTR RISG STRATEGOL 2022-23

Cyf Risg	Risg	Blaenoriaeth Risg Cynhenid	Blaenoriaeth Risg Gweddilliol	Dyddiad Creu	Blwyddyn Archwilio 2018/19	Blwyddyn Archwilio 2019/20	Blwyddyn Archwilio 2020/21	Blwyddyn Archwilio 2021/22	Blwyddyn Archwilio 2022/23
YM1	Risg bod y gostyngiad gwirioneddol yng nghyllid y Cyngor yn arwain at gwtogi gwasanaethau statudol, methu â chyflawni blaenoriaethau a mwy o bwysau staffio	E / I = 5 T / L = 4 B1 (20)	E / I = 4 T / L = 4 B2 (16)	14/05/2019 12/01/2022		Gwynwch Ariannol (Ebrill 2020)			Gwynwch Ariannol (Tachwedd 2022)
YM2	Risg bod y Cyngor yn methu recriwtio, cadw a datblygu staff addas, neu nad yw'r strwythur staffio yn addas i ddarparu gwasanaethau effeithlon ac effeithiol.	E / I = 4 T / L = 5 A2 (20)	E / I = 4 T / L = 4 B2 (16)	20/06/2018 12/01/2022	Recriwtio a Chadw (Mawrth 2019)				Recriwtio a Chadw (Mehefin 2022)
YM3	Risg bod methiant TG yn amharu'n sylweddol ar ddarparu gwasanaethau	E / I = 5 T / L = 5 A1 (25)	E / I = 4 T / L = 4 B2 (16)	10/09/2018 12/01/2022		Archwiliad TG - Gwynwch TG (Ebrill 2020)	Archwiliad TG - Gwynwch TG (Dilyn i Fyny) (Mai 2021)	Archwiliad TG - Rheoli Trwyddedau Meddalwedd* (Ionawr 2022)	Archwiliad TG - Cyfrifiadura yn y Cwmwl (Mawrth 2023)
YM4	Risg bod ymosodiad seiber yn cael effaith	E / I = 5 T / L = 5 A1 (25)	E / I = 5 T / L = 3 C1 (15)	21/06/2018 12/01/2022	Archwiliad TG - Seibr Ddiogelwch		Archwiliad TG - Parhad Gwasanaeth		Archwiliad TG - Parhad Gwasanaeth TG

Cyf Risg	Risg	Blaenoriaeth Risg Cynhenid	Blaenoriaeth Risg Gweddilliol	Dyddiad Creu	Blwyddyn Archwilio 2018/19	Blwyddyn Archwilio 2019/20	Blwyddyn Archwilio 2020/21	Blwyddyn Archwilio 2021/22	Blwyddyn Archwilio 2022/23
	sylweddol ar allu'r Cyngor i ddarparu gwasanaethau rheng flaen a gwasanaethau cefnogol ac y bydd y Cyngor yn derbyn dirwy sylweddol gan y Comisiynydd Gwybodaeth				(Chwefror 2019)		TG (Gwe-rwydo) (Ebrill 2021)		(Gwe-rwydo) (Dilyn i Fyny) (Medi 2022) Rheoli Gwendidau TG (Medi 2022) Rheoli Gwendidau TG (Dilyn i Fyny) (Ionawr 2023)
YM5	Risg nad yw ysgolion yr Ynys yn addas i gwrdd â heriau addysgol yn y dyfodol a bod hyn yn effeithio ar safonau	E / I = 4 T / L = 5 A2 (20)	E / I = 4 T / L = 4 B2 (16)	20/06/2018 12/01/2022	Cais gan y Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc i ohirio'r archwiliad oherwydd bod y rhaglen wedi'i hatal dros dro				Archwiliad wedi cychwyn ym mis Mawrth 2023 bydd yn parhau yn 2023-24
YM7	Risg bod newid tu hwnt i reolaeth y Cyngor (e.e. Brexit, pandemig covid) yn effeithio ar allu'r Cyngor i ddarparu gwasanaethau fforddiadwy	E / I = 4 T / L = 4 B2 (16)	E / I = 3 T / L = 4 B3 (12)	20/06/2018 12/01/2022		Rheoli Risgiau Brexit (Ionawr 2020) Parhad Busnes (Chwefror 2020)	Adolygu'r Ymateb i'r Argyfwng COVID-19 (Ebrill 2020)	Sicrwydd Rheoli Argyfwng COVID-19 (Mai 2021)	
YM9	Risg o ddiffyg tai addas y gall preswylwyr lleol eu fforddio yn eu cymunedau	E / I = 4 T / L = 5 A2 (20)	E / I = 4 T / L = 5 A2 (20)	12/01/2022					Trefniadau'r Cyngor ar gyfer darparu tai addas (Mehefin 2022)
YM10	Risg bod camgymeriad diogelu difrifol yn arwain at neu'n	E / I = 5 T / L = 4 B1 (20)	E / I = 4 T / L = 2 D2 (8)	20/06/2018 12/01/2022	Trefniadau Diogelu wrth Amddifadu o		Panel Rhiantu Corfforaethol (Ionawr 2021)		Archwiliad wedi cychwyn ym Mawrth 2023 a

Cyf Risg	Risg	Blaenoriaeth Risg Cynhenid	Blaenoriaeth Risg Gweddilliol	Dyddiad Creu	Blwyddyn Archwilio 2018/19	Blwyddyn Archwilio 2019/20	Blwyddyn Archwilio 2020/21	Blwyddyn Archwilio 2021/22	Blwyddyn Archwilio 2022/23
	cyfrannu at niwed difrifol i'r unigolion bregus hynny y mae'r Cyngor yn gyfrifol amdanynt				Ryddid (Mehefin 2018)				bydd yn parhau yn 2023-24
YM11	Risg bod tlodi cynyddol yn cynyddu'r galw am wasanaethau'r Cyngor	E / I = 4 T / L = 5 A2 (20)	E / I = 4 T / L = 5 A2 (20)	18/08/2020 12/01/2022	Diwygio Lles (Ebrill 2019)				Tlodi (Mawrth 2023)
YM13	Risg na all y Cyngor addasu i fod yn Awdurdod carbon niwtral erbyn 2030	E / I = 4 T / L = 4 B2 (16)	E / I = 4 T / L = 3 C2 (12)	12/01/2022					Gwiriad Iechyd Newid Hinsawdd (ZM) (Medi 2022)
YM14	Risg nad yw asedau ffisegol yr Ynys (e.e. adeiladau, ffyrdd, rhwydwaith TG) yn addas i bwrpas, neu nad ydynt yn diwallu anghenion preswylwyr, busnesau ac ymwelwyr	E / I = 5 T / L = 5 A1 (25)	E / I = 4 T / L = 4 B2 (16)	12/01/2022				Buddsoddi mewn Asedau (Tachwedd 2021)	

Yn ôl i'r [Adran](#)

ATODIAD C: SICRWYDD TRYDEDD LINELL – GWAITH ARCHWILIO MEWNOL ARALL YN 2022-23

Teitl yr Archwiliad	Dyddiad yr Adroddiad Terfynol	Lefel Sicrwydd	Critigol	Sylweddol	Cymedrol
Twyll a Llygredd ym maes Caffael (Risg corfforaethol YM46 yn flaenrol)	Awst 2022	Rhesymol	0	0	6
Ad-daliadau Treth Gyngor a Threthi Annomestig Cenedlaethol	Tachwedd 2022	Rhesymol	0	0	4
Taliadau Uniongyrchol	Medi 2022	Rhesymol	0	0	5
Ymdrin ag Arian Parod yng Nghyswllt Môn	Tachwedd 2022	Rhesymol	0	0	3
Taliadau Dyblyg	Tachwedd 2022	Amherthnasol	0	0	0
Galw Gofal (Trefniadau Llywodraethu Partneriaeth)	Ionawr 2023	Cyfyngedig	0	1	4
Grant Cronfa Adfywio Cymunedol	Ionawr 2023	Rhesymol	0	0	0
Diogelwch Nwy	Ebrill 2023	Rhesymol	0	1	5
Camgymeriad yn Nebyd Uniongyrchol y Dreth Gyngor	Ionawr 2023	Amherthnasol	0	0	1
Adennill Môn Ddyledion y Cyngor ac effaith Covid-19 (dilyn i fyny am yr ail dro)	Chwefror 2023	Cyfyngedig	0	2	3
Nodi anfonebau dyblyg ac adennill taliadau dyblyg / Taliadau - Cynnal Cyflenwyr (dilyn i fyny am yr ail dro)	Ebrill 2023	Rhesymol	0	0	1
		11	0	4	32

Yn ôl i'r [Adran](#)